

Když nějakou pronikavou myšlenku nafoukneme tak, aby každý se jí mohl trochu přikrýt, když jí ulomíme všechny hroty, když zbavíme se veškerého jejího rizika a proneseme tento výsledek krásným hlasem, vzbudíme nadšení v národě československém. On totiž nad jiné má rád zmoudření a umírněnost. U nás se to namnoze projevovalo v útěku od činu k jakémusi srdci, duši nebo morálce.

Proto vřele uvítal literární manifest v Národních listech dr. Miroslav Rutte, říká, že „skoro týmiž slovy to říkal před třemi lety ve Strachu z duše“. (Knihu tenkrát podrobil za mladé kritice A. M. Píša a tuším k plné spokojenosti F. Götze.) Proto přišlo to vhod V. Dykovi v Lumíru, který dokonce tvrdí, že ten proletář zůstává v manifestě jen proto, aby kryl ústup, a že to s ním nemyslí vážně. A tak dostává se Literární skupině patronace nadmíru proletářské a socialistické.

Řekl jsem, že manifest soudí se dle toho, co vyvolá. Manifest Literární skupiny vyvolal mylný dojem, že mladí se ponapravují. Upozorňoval jsem na to i na valné hromadě Literární skupiny, již jsem se naposled jako člen zúčastnil. Tvrdil jsem, že dnes ze všech jejích projevů uvážnou právě ta „ale“, neboť to, co stojí za nimi, říkává každý měšťák. Předstíraje touhu po nejlepším, zbavuje se povinnosti dělati dobré.

(Var II, str. 15–18, 1. 12. 1922)

Nemáme mnoho místa k polemikám, nemůžeme však nechat bez odpovědi několik nájezdů našich přátel Jiřího Wolker a A. M. Píši na programové prohlášení Literární skupiny, neboť u nich bychom neradi předpokládali zlou vůli.

Ve věci základní — v názoru sociálním — se asi neshodneme. I revoluční marxismus i revoluční polyfonický socialismus jsou v poslední příčině otázkou víry a mají tudíž kořeny iracionální. Zaráží nás však, že oba kritikové nenašli tolik „čestné odvahy“, aby analyzovali kladný sociální názor manifestu, nenašli jediného slova, aby ocenili, třeba i záporně, naši vizi sociálního dění, z níž vyrůstá vše ostatní. Pak by pochopili, že spojujeme revoluci a humanismus ve dvojím smyslu:

1. chceme, aby proti třídní nenávisti, jež je nutným prostředkem boje, ale jež je sama jen zápořem, který nedostačuje za program vývoje, postaven byl klad ve velké sociální lásce k trpícím člověku a k sociální utopii; jenom z velké lásky rodí se velké věci;

2. chceme humánní revoluci jako prvý předpoklad obrody světa; revoluci, již by dělali lidé, kteří by nechtěli jen ničit, mstit se, chaotizovat, nýbrž i tvořit ze srdce láskou prosvíceného. To zpátečnictví a opatrnickví si vykombinovali Wolker a Píša. V nás není. Jenom bychom je žádali, aby už nikdy nám nepodsunovali špinavých úmyslů, jako bychom se chtěli vlichotit do přízně měšťáků. Nemají pro toto tvrzení dokladů.

Že nás jeden nebo dva měšťácké listy vlídně přijaly, to jim nedává práva k úsudku tak podceňujícímu: měšťácké listy pravidelně vynechaly jednu polovici manifestu, jako by neexistovala, a chválily druhou, zkrácenou polovici.

Jiří Wolker se chlubil, že on svým článkem ve Varu č. 9 nás donutil, abychom přiznali barvu. Pravda je obrácená: Jiří Wolker to byl, který zabránil tomu, že jsme manifest Skupiny nevydali v únoru 1922. Byl tehdy členem Skupiny a příkře se domáhal toho, abychom se programově neujasnili — aby mohl zůstat členem bezprogramové Skupiny i komunistického Devětsilu. Píše o svém článku ve Varu jako o čemsi prvotním, neodvozeném. To může ovšem povídat naivním čtenářům Varu, ale ne lidem, kteří dobře znají zdroje, z nichž se napájel jeho projev. A Wolker může být bezpečen: u něho — v jeho článku — jsme se neučili. Potřebuje-li se už někdo učit a zná-li mistry, nepůjde na učení k tovaryši sotva vyučenému.

Podobně ovšem píše i A. M. Píša. To, co prý je v manifestě, řekl on dávno před námi. Jsme oproti němu vývojově zpoždění. Je to ovšem nepravda. Podepsaný napsal o primitivismu článek r. 1920, v Anarchii psal o primitivismu u Němce, Wolkera, Kalisty a Chalupy, o sociálnosti pravdy psal r. 1919 atd. Všimněte si, že tu jde o všeobecné tendence dnešní filosofie a umění — a Píša se tváří, že objevil — domněle před námi — nové evangelium. Mohl by znát sociální filosofii Durkheimovu a věděl by, že tento filosof o sociálnosti pravdy psal před dvaceti lety. Mohl by vědět, že už r. 1909 jacísi pánové Touny-Léris, Marc Dhano a G. Gaudion, protestující proti futurismu, vydali manifest literárního primitivismu, mohl by znát revuální boj o princip primitivismu ve Francii a Německu. Mohl by vědět, že r. 1913 jakýsi pan J. Rivière napsal do jakési Nouvelle Revue Française článek Le roman d'aventure, kde psychologicky zdůvodňuje sklon dnešního umění k dobrodružnosti, a mohl by znát celé desítky francouzských prací o tomto tématě. Mohl by znát Paradolovu studii proti psychologismu v poezii atd. Pak by pochopil, že to, co on

povídá, jsou jen hesla ne dosti zdůvodněná, jež před ním dávno už byla filosoficky vyjasněna v cizině. Pak by pochopil, že nic sám nového neřekl a že tudíž leckde jen mechanicky opakuje dávno známé věci, zatímco manifest vyrůstající z jednoho nového jádra organicky seskupuje nově prožívanou duchovní látku k jednomu centru a ji začleňuje v souvislou stavbu. Oběma našim přátelům neškodilo by asi trochu víc skromnosti.

Zdá se, že Píša nechce rozumět ani tam, kde je to zcela jasné: každá kladná poezie vyrůstá ze světa faktů, ale vždy svět věcí a jevů prohlubuje utopii. Utopií činí poezie skutečnost skutečnější a svéprávnější. Píša chce v poezii jen realnost — ale přitom píše, že nutno budoucnost zpřítomnit: ta budoucnost může ovšem být jen vizí, utopií člověka. Realnost, jež projde duší lidskou, je už vždy lidská konstrukce. Je to věčný zákon a věčná bolest poezie.

Nemohu zde už dlouho mluvit o tom, jak Píša vykládá programové prohlášení Devětsilu o indiánkách a detektivkách, jak mu podkládá módní evropskou tendenci po exotičnosti, jak ulamuje hroty prvnímu projevu. Jako znám velmi dobře zahraniční vlivy, jež na tento indiánský exotismus působily, tak i dobře vím, že v celé té produkci českých indiánek a detektivek není jen touha po ukojení primitivních sklonů lidových, nýbrž leckde pasivní přizpůsobení nižším zálibám davů, jež dnes však mají dostávat zcela jinou stravu duchovní: přítomnost volá — je potopena v mlze stadia zrodového, chce být odhalena, její síly chtějí být poznány a změřeny, její chaos protříben. Básník má odhalovat, nacházet smysl světového dějství, tvořit kladné heroické idyly a eposy, ukazovat nové tvary dobrého lidství. I zde je možná dobrodružnost a i exotičnost. V indiánkách je přec jen útěk z horké skutečnosti, jež básníka tolik volá po umnožení a výkladu novou básní.

Věřím ovšem proti Wolkerovi, že i poezií se dělá revoluce, nejenom hladem a třídní nenávisí a třídními zájmy. Věřím, že i Wolker pochopí, že myšlenka silně vyslovená může osvědčit větší revoluční energii než třeba určitý zájem třídní,

třebaže sílu myšlenky nelze tak snadno změřit jako sílu zájmu.

Píša konečně pochybuje, zdali básníci, kteří manifest podpísali, v něj věří, zdali se jim stal osou vůle tvořivé. Řekli jsme, že manifest je jen výkřik na poplach, že je přehlídkou cílů. Nic víc. Seskupili se za ním lidé, kteří manifest vytvořili, poněvadž je jim čistou nutností jejich srdce, intimním vyznáním. Seskupili se kol něho i básníci, kteří se v něm dodatečně našli. Věříme, že tento programový projev nás sblíží. Manifest nikdy není dogmatem. Odchylný názor v té oné jednotlivosti je možný. Děje se to i u komunistů a sám Píša měl leckdy názory, nad nimiž by si zoufal ortodoxní marxista. Mohl bych jen citovat z jeho korespondence. Nebudu obhajovat svých druhů, jež tolik podceňuje Píša. Není toho třeba. Naše nové básnické dílo vykoná tuto obhajobu líp než tisíc polemických výpadů. Píša hodnotí příliš ukvapeně: všechen klad nachází na básnících Devětsilu, všechen zápor u nás. Na tyto soudy je ještě tak dvacet let dosti času. Jsem jist, že za tuto dobu mnohý slibný veršovec, jenž dnes začíná s velkou revolučností, ukáže se plevou — zatímco mnohý tichý básník, jenž se nijak nedere do popředí, pronikne opravdovými hodnotami. Což platí právě tak o Devětsilu jako o Skupině.

(Host II, str. 126–128, leden 1923)

Výtah z přednášky, při níž, kdyby se byla skutečně konala, zacpali by si asi bohem pomazaní muzikanti, koncertní šumaři a kritici své aristokratické a akademické uši.

Ladies and gentlemen.

Přednášky, články, studie, eseje, traktáty, rozpravy a pojednání o moderní hudbě oplývají jmény: DEBUSSY, DUKAS, CHARPENTIER, RICHARD STRAUSS, GLAZUNOV, MUSORGIJ, RIMSKIJ-KORSAKOV, SUK, NOVÁK, RAVEL, ROUSSEL, FL. SCHMITT, PIERNÉ, BUSONI etc. Naše pojednání o nich nemluví vůbec, nebo velmi málo. Zato málokde (téměř nikde) při esejích o moderní hudbě věnuje se pozornost oněm skutečnostem, na něž dnes chceme důrazně obrátit vaši pozornost: DŽEZBEND, RAG-TIME, FOXTROT, SHIMMY, ŠANSON, KUPLET, „KUTÁLKA“, HUDBA V KINU etc., zkrátka na světské a moderní elementy a fakta hudební.

Jsou na světě určité skutečnosti, které jsou, jak moderní člověk (bez předsudků a bez zkaženosti pseudokulturního akademismu) vidí, přímo akumulátory úchvatné, světské, moderní, ryzí a lidové krásy, která v této intenzitě zůstala až dosud umění odepřena a která se také ve svých projevech bez uměleckého přednesu a koturnu zcela obešla. Užitek technické konstrukce dneška jsou krásnější, životnější a úchvat-